

SZÁZADOK

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT FOLYÓIRATA

AZ ALAPÍTÁS ÉVE
1867

Kiadatlan dokumentumok Berlász Jenő (1911–2015) hagyatékából

Berlász Samu professzor úrnak,
Édesapám nevében is tisztelettel

Berlász Piroška

2016. október 25.

KIADATLAN DOKUMENTUMOK BERLÁSZ JENŐ (1911–2015) HAGYATÉKÁBÓL

Bevezető

Az alábbi, Berlász Jenő hagyatékából kapott, eddig publikálatlan anyagok közlésének tervét a Századok szerkesztősége örömmel támogatta a 150., jubileumi évfolyam kapcsán, annál is inkább, mert magának a jubileumi számnak megjelentetését, valamint egy kisebb konferencia megrendezésének ötletét is maga Berlász Jenő professzor úr vetette fel 2015 nyarának végén. Szerettük volna a 2016. őszén megrendezésre kerülő konferencia díszelnökének felkérni őt, e tervünket azonban tavalyi halála (2015. december 6.) megakadályozta. Erre való tekintettel, Buza Jánossal, régi szerzőnkkel, barátunkkal, aki a család szíves-ségéből először láthatta az itt közölt szövegeket, abban állapodtunk meg, hogy az eredeti, szerkesztetlen, általa megírt változatukban tárjuk az olvasók elé.

A dokumentumokról elmondható, hogy nem forrásközlések, hanem történeti szempontból rendkívül érdekes visszaemlékezések. Az első a Teleki Pál Intézetbe betagolt Történettudományi Intézet 1942 és 1948 közötti időszakának viharos eseményeit, az önálló tudományos intézetté válás útját összegezi. Keletkezésének körülményeihez hozzátartozik, hogy 1997 tavaszán Dr. Vigh Károly kezdeményezésére, kérésére az egykori Teleki Pál Tudományos Intézet Történettudományi Intézetének korábbi munkatársai feljegyzéseket készítettek az intézményükről, s Berlász Jenő – vélhetően nem kiadásra szántan – maga is legépelte emlékeit. Anélkül, hogy túlzottan részletekbe bocsátkozott volna, írt a nagy viláágégés után bekövetkezett pozícióharcról és a történetírást is érintő „térfoglалásról.”

A második anyagegyüttes (három dokumentummal) Lederer Emmának a zsidótörvények hatálya alóli mentesítését kérő fogalmazványok. Deér József megbízta Berlász Jenőt a feladattal (1–2. számú), aki e felkérésre szakszerű és finom értékelést készített Lederer munkásságáról, – amelyet maga is kiválónak és szakmailag kifogástalannak tartott – dr. Rakovszky Iván m. kir. vallás és közoktatási miniszternek címezve (3. számú).

Érzelemdús megemlékezés az utolsónak közölt írás, amely Hajnal István (1892–1956) halálára készült, de végül nem hangzott el a ravatalnál, így most jelenik meg először nyomtatásban, s amelyben számos szakmai (historiográfiai) megjegyzés is fellelhető a személyes kapcsolatok említése mellett.